

ΛΙΛΗ ΛΑΜΠΡΕΛΛΗ

Το πέρασμα

Αϊβαλί-Μυτιλήνη, 1922

Εικονογράφηση: Κατερίνα Βερούτσου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΛΙΛΗ ΛΑΜΠΡΕΛΛΗ

*Το πέρασμα
Αϊβαλί-Μυτιλήνη, 1922*

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ
Κατερίνα Βερούτσου

Θέση υπογραφής δικαιούχου/-ων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας,
εφόσον η υπογραφή προβλέπεται από τη σύμβαση

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευσή του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Λογοτεχνία για παιδιά & για νέους

Λίλη Λαμπρέλλι, *Το πέρασμα, Αϊβαλί-Μυτιλήνη, 1922*

Εικονογράφηση: Κατερίνα Βερούτσου

Διορθώσεις: Αντωνία Γουναροπούλου

Υπεύθυνη έκδοσης: Υβόνη Καρύδη

Σελιδοποίηση: Νίκη Αντωνακοπούλου

Copyright © Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη) και Λίλη Λαμπρέλλι, 2021

Copyright © για την εικονογράφηση Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη), 2021

Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Φεβρουάριος 2022

ΚΕΤ Δ965 ΚΕΠ 22/22 ISBN 978-960-16-2948-3

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

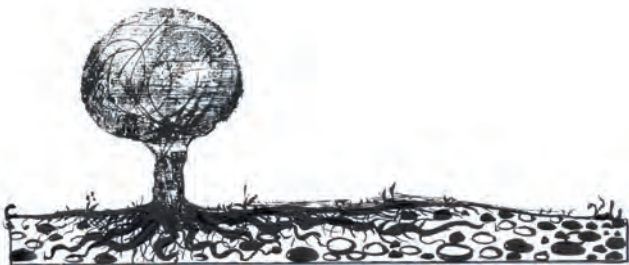
ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665 – ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Περιεχόμενα

1. Ακούω ακόμα τη φωνή της.....	13
2. Η πιο παλιά ιστορία της οικογένειας.....	15
3. Κουλουράκια και αντοχή.....	34
4. Η υποδοχή.....	40
5. Τίποτα δεν έγινε.....	50
6. Γίναν πολλά μαζί.....	59
7. Απώλειες.....	70
8. Κηδεία χωρίς ταφή.....	81
9. Το πέρασμα.....	95
10. Στο νησί.....	100
11. Είμαστε στην Ελλάδα.....	117
12. Τέλος καλοκαιριού του 1933.....	126
13. Επίλογος.....	138

Ακούω ακόμα τη φωνή της

Ακούω ακόμα μέσα μου τη φωνή της Αϊβαλιώτισσας γιαγιάς μου, της Ελένης, να λέει και να ξαναλέει όλα όσα έγιναν στο σπιτικό τους – ιδίως εκείνες τις μέρες του 1922. Για την κατοπινή ζωή τους δε μιλούσε συχνά. Παρά τις αβάσταχτες απώλειες, εγώ παρηγοριέμαι μ' αυτές τις ιστορίες και νιώθω μια κρυφή χαρά, γιατί ήταν όλοι οι δικοί μου άνθρωποι αγαθοί και πονετικοί κι έμειναν έτσι ως το τέλος.

Πάντα ξεκινούσε με τη φράση «Όλα τα θυμάμαι» κι ύστερα μιλούσε για τα γενέθλια του παππού που γιόρτασαν εκείνη τη χρονιά για πρώτη και τελευταία φορά.

Η πιο παλιά ιστορία της οικογένειας

Όλα τα θυμάμαι. Κάποια ολοκάθαρα, κάποια μέσα σ' εκείνη την παράξενη ομίχλη που στέλνει η ψυχή στους κουρασμένους ανθρώπους να σκεπάσει τη μνήμη τους, να μην πονάει. Το σίγουρο είναι πως στις 22 Αυγούστου ο παππούς είχε γενέθλια – σαν να λέμε τώρα, με το καινούριο ημερολόγιο που εκείνος δεν το πρόλαβε, στις 4 Σεπτέμβρη. Εκείνη τη μέρα, λοιπόν, του 1922 έγινε πενήντα ενός. Γεν-

νηθείς το 1871, έλεγε, ενενήντα οκτώ χρόνια μετά τα προνόμια που κέρδισε ο μέγας Οικονόμος.

Ποτέ δε γιορτάζαμε τα γενέθλια κανενός – δεν το συνηθίζαμε τότε. Στις γιορτές, ναι, γινόντουσαν γλέντια τρικούβερτα κι η γιορτή του παππού ήταν του Αγίου Δημητρίου, τον Οκτώβρη. Κι αρνιά σφάζανε και μουζικάντηδες ερχόντουσαν να παίξουνε – και σαντούρια και λαούτα και βιολιά–, κάποιες φορές ερχόντουσαν ακόμα κι από απέναντι, από τη Μυτιλήνη – κι εκεί να δεις χοροί, καρσιλαμάδες και συρτοί και μπάλοι και γαλακτομπούρεκα και γλυκόπιστα κρασιά κι απ’ όλα. Όμως εκείνη τη χρονιά, η μάνα για πρώτη φορά, σαν να ψυχανεμιζότανε τι θα γινόταν, επέμεινε να τον γιορτάσουμε τον παππού: «Μήτε ξέρουμε πού θα βρισκόμαστε τον Οκτώβρη. Πάνω από μισός αιώνας ζωής, τ’ αξίζει να κάνουμε τώρα ένα μικρό γλέντι να χαράξει τ’ αχείλι μας».

Παρότι στο σπίτι ήταν όλοι στεναχωρημένοι

—εξόν απ’ τα παιδιά, που είχανε τον νου τους μόνο στο παιχνίδι—, γιατί έφευγε ο ελληνικός στρατός και κανείς δεν ήξερε τι θα γινότανε μετά, ο πατέρας έσφαξε ένα αρνί κι ο παππούς ανέβασε από το κελάρι ένα από χρόνια παραχωμένο στο χώμα κρασί· η μάνα έψησε μπακλαβά και πρασόπιτα στριφτή, η γιαγιά έφτιαξε ψωμί κι εγώ τη βοήθησα να τυλίξουμε προσεκτικά τα μικρά γιαπράκια¹ και να φτιάξουμε τη γέμιση με σταφίδες και κουκουνάρια για το αρνί, που το ’ψησε στον φούρνο κι έγινε λουκούμι. Εκείνη τη γιορτινή μέρα ήταν η τελευταία φορά που θυμάμαι να είδα την καμήλα φορτωμένη σταφύλια να γονατίζει μπροστά στο σπίτι μας και τον καμηλιέρη να ξεφορτώνει για μας ένα καλάθι. «Φάτε σταφύλια και τυρί και μην τσιμπολογάτε από τα φαγητά που ετοιμάζουμε για το βράδυ» μας έλεγε η μάνα.

1. Λαχανοντολμάδες.

Και πήρε να νυχτώνει κι ήρθε ο θείος μας ο μεγάλος, ο νιόπαντρος πρωτογίός της γιαγιάς, με τη νύφη, κι ήταν κι οι δυο αρραβωνιασμένοι με τις αρραβωνιαστικιές τους, κι ήμασταν κι εμείς οι τρεις εγγονές που φορέσαμε τα καλά μας και καμαρώναμε με λευκούς μεταξωτούς φιογκούς στις κοτσίδες μας, κι οι δυο μικροί μας θείοι, τα στερνά αγόρια της γιαγιάς, ο ένας δεκάξι χρονών κι ο άλλος δώδεκα –πιο κοντά στην ηλικία μ' εμένα, που δεν είχα κλείσει τα εννιά–, τον οποίο και οι τρεις μας φωνάζαμε κι αυτόν θείο. Πλήθος μέγα, που έλεγε ο παππούς. Του άρεσε η λέξη «μέγας», ίσως γιατί τον έκανε να νιώθει προστατευμένος από κάτι που τον ξεπερνούσε.

Η κυρά του σπιτιού ήταν η μάνα, η Δέσπω –Δέσποινα, όνομα και πράγμα–, όλοι συμφωνούσανε σ' αυτό, κι ο καινούριος αφέντης μας (πέρα από τον παππού και τον πατέρα, που είχαν τέτοια πραότητα ώστε δύσκολα θα τους έλεγες αφέντες) ήταν ο

αβάφτιστος μικρούλης αδερφός μου. Τα κορίτσια στρώσαμε το μεγάλο οβάλ τραπέζι με το λινό τραπεζομάντιλο και τις κεντητές πετσέτες με το κλαράκι της ελιάς, βάλαμε το πορσελάνινο σερβίτσιο, τα καλά μαχαιροπίρουνα και ποτήρια από την προίκα της μαμάς, και στη μέση ένα χαμηλό κρυστάλλινο βάζο με τριαντάφυλλα απ' τον κήπο. Μόλις το στολισμένο τραπέζι γέμισε λιμπιστά εδέσματα, καθίσαμε όλοι γύρω γύρω, ο παππούς από την κεφαλή του τραπεζιού είπε μια μικρή προσευχή, ψιθυρίσαμε «αμήν» κι ύστερα η μάνα κι η γιαγιά γέμισαν τα πιάτα και τα ποτήρια της φαμίλιας με ό,τι ποθούσε ο καθένας. Με το που σήκωσε ο παππούς το ποτήρι του, αρχίσαμε να τσουγκρίζουμε στην υγεία του, να τρώμε και να πίνουμε (εμείς, τα παιδιά, μόνο μια στάλα κρασί σε μπόλικο νερό), να λέμε αστεία, κι εκείνος, που είχε πάντα στα πόδια του το τσομπανόσκυλό μας τον Μπέη, ήρθε στο κέφι και μας είπε για μια ακόμα φορά τις μόνες ιστορίες που

ήξερε και τις έλεγε πάλι και πάλι: την ιστορία του Αϊβαλιού – ή των Κυδωνιών, όπως έλεγε την πόλη εκείνος – και την ιστορία της δικιάς του ζωής, αν και στο βάθος η ιστορία ήτανε μόνο μια. Ξερόβηξε να καθαρίσει τη φωνή του και είπε:

«Τίποτα χειρότερο στον κόσμο απ' τους πολέμους – και υπάρχουν λογιών λογιών πολέμοι. Ως τώρα καμιά γενιά δε γλίτωσε από δαύτους. Σαν αφανιστούν από το πρόσωπο της γης, αυτό θα πει πως ο άνθρωπος έγινε άνθρωπος.

»Το λοιπόν, μετά τον μεγάλο πόλεμο των Ελλήνων με τους Τρώες, γύρω στον δωδέκατο αιώνα π.Χ., ο Ορέστης, γιος του Αγαμέμνονα και προπάτορας των Αιολιδών, κίνησε να αποικήσει το Αιγαίο: από τις βόρειες Κυκλάδες έφτασε ως τη Λέσβο, τα Μοσχονήσια και τα απέναντι μικρασιατικά παράλια, όπου ίδρυσε δώδεκα πόλεις – ανάμεσά τους και τη Σμύρνη. Όμως, παρότι η Αιολική Μικρασία αποικήθηκε χιλιάδες χρόνια πριν, οι Κυδω-

νιές δεν είναι παλιά πόλη, γιατί, με τη σημερινή της μορφή, χτίστηκε από Μυτιληνιούς γύρω στα 1570 μ.Χ. Η ιστορία μου ξεκινάει ανάμεσα στα 1570 και στα 1580, ας πούμε σχεδόν τριακόσια χρόνια προτού να γεννηθώ, όταν ο μακρινός μου πρόγονος, ο Δημητρός, ζούσε στη Συκαμιά της Λέσβου με τη γυναίκα του και τα παιδιά του. Το πρώτο ήταν κορίτσι, κοντά εννιά χρονών».

Γύρισε και με κοίταξε σαν να μη με είχε ξαναδεί: «Σαν κι εσένα, Λενέλι μ'» κι ύστερα στράφηκε στην ομήγυρη: «Τα άλλα δυο, αγόρια».

Τα παιδιά τον παρατηρούσαμε με γελαστά μάτια, γιατί ξέραμε πως πάντα εκεί που τέλειωνε η εισαγωγή, σταματούσε κι άναβε το τσιμπούκι του. Έτσι κι έγινε. Σταμάτησε, το άναψε και τράβηξε μια ρουφηξιά με μισόκλειστα μάτια. Άραγε απολάμβανε πιο πολύ τον καπνό ή τη λαχτάρα μας να ξανακούσουμε την ιστορία;

«Με το έμπα της άνοιξης, λοιπόν, εκείνη τη

μέρα, αχάραγα, ο προ-προπάππους του παππού μου βγήκε για ψάρεμα στ' ανοιχτά. Είχε καλή ψαριά. Σαν ανέβασε πάνω τα γεμάτα δίχτυα και χαρούμενος σήκωνε την άγκυρα, έξαφνα πήρε το μάτι του μακριά μες στην αχλή του πρωινού ένα τρικάταρτο. *Θα είναι εμπορικό, σκέφτηκε, και τραβάει για τη Μυτιλήνη.* Όμως, το τρικάταρτο έξαφνα άλλαξε ρότα, σηκώνοντας μαύρη σημαία, και τράβηξε για τη Συκαμιά, εκεί, στην παραλία που ήταν η γυναίκα του με τα παιδιά του και ψάχνανε καβούρια. Παγώσανε τα χέρια του που κρατούσαν ακόμη το σκοινί της άγκυρας. *Πειρατικό, είπε μέσα από τα δόντια του. Παναγιά, βόηθα.*

»Η βάρκα ήταν στ' ανοιχτά και δε διέκρινε τους δικούς του. Μάντευε μόνο πως ήταν εκεί, σκυμμένοι πάνω στα βραχάκια, να τσαλαβουτάνε στα ρηχά νερά, προσπαθώντας να σηκώσουν μαλλιάρές πέτρες όπου κρύβονταν καβούρια ή να ξεκολλήσουν πεταλίδες. Ήθελε να τους φω-

νάξει να κρυφτούν, όμως ήταν μακριά κι ο αέρας ήταν αντίθετος και θα 'φερνε τη φωνή του στο πέλαγο – άσε που δεν είχε πια φωνή. Ήλπιζε να δει κάποιος απ' τους δικούς του το καράβι και να τρέξουν να κρυφτούνε στις μικρές κρυφές σπηλιές, που πρέπει να ξέρεις τον τόπο για να τις ξεχωρίσεις, ή ν' ανέβουνε την ανηφόρα για το πάνω χωριό. Το τρικάταρτο φαινόταν όλο και πιο καθαρά. Ο Δημητρός δεν είχε πιάσει ποτέ όπλο στα χέρια, δεν ήταν μαχητής, ήτανε πράος σαν αρνί, τον κυρίεψε ο φόβος και λιγοθύμησε. Χάνοντας τις αισθήσεις του, γλίστρησε σιγά σιγά ως τον πάτο της βάρκας, δίπλα στα ψάρια που σπαρταρούσανε μέσα στο δίχτυ. Κάποια στιγμή, μετά από ώρα, μισάνοιξε τα μάτια. Τον χτυπούσε κατακέφαλα ο ήλιος, ενώ του φάνηκε πως τον είχε πάρει ο ύπνος κι είδε εφιάλτη. Ανασηκώθηκε και τότε είδε το πειρατικό ν' αφήνει την παραλία της Συκαμιάς. Άκουγε μακρινές φωνές, όμως ήταν πολλές και

δεν μπορούσε να τις ξεχωρίσει. Πήρε στα χέρια του τα κουπιά και τραβούσε και τραβούσε μ' όλη τη δύναμη της ψυχής του και μ' ελπίδα μεγάλη πως οι δικοί του πρόλαβαν να κρυφτούν κι είχανε σωθεί. Σαν έφτασε στην ακτή, το καράβι των πειρατών κόντευε να χαθεί στο βάθος του ορίζοντα. Ρίχνει την άγκυρα, πηδάει πάνω στα βότσαλα κι αρχίζει να φωνάζει: “Κωνσταντία, Κωνσταντία-αααα! Μαριώ, Ορέστη, Γιωργή!”, πάλι και πάλι. Τίποτα. Μονάχα το κρώξιμο των γλάρων που ψάρευαν ανέμελα στα νερά. Έτρεξε στις σπηλιές. Τις έψαξε μία μία, ύστερα ανέβηκε τρέχοντας στο χωριό και χτύπησε όλες τις πόρτες, κοιτούσε παντού, ρωτούσε παντού κι ύστερα ξανακατέβηκε στην παραλία. Έγειρε ο ήλιος κι αυτός εκεί, δίπλα στη θάλασσα, κοιτούσε τον άδειο ορίζοντα, φώναζε τους δικούς του κι έκλαιγε με λυγμούς. Νύχτωσε. Κάποια στιγμή, απόκαμε και τον πήρε ο ύπνος πάνω στα βότσαλα, ενώ η ψαριά του σάπιζε μέσα

στα δίχτυα, στα βαθιά της βάρκας του που λικνιζόταν στα σκοτεινά νερά.

»Τους έψαχνε μέρες, ρωτώντας τους λιγοστούς ψαράδες και φωνάζοντας τα ονόματά τους στην ερημιά. Ανεβοκατέβαινε στο χωριό και ρωτούσε, όλο ρωτούσε, πήγε και στο διπλανό χωριό, κι ύστερα παραπέρα, κι ύστερα στη Μυτιλήνη, ρωτώντας και κλαίγοντας. Κι αυτό κράτησε βδομάδες, μήνες, εποχές, ώσπου είδε κι απόειδε και σώπασε. Μια μέρα, είπε να πάει απέναντι, στις Κυδωνιές, ένα χωριό που εκείνα τα χρόνια είχαν φτιάξει πατριώτες του Μυτιληνιοί για να γλιτώσουν από τους πειρατές, να ψαρεύει εκεί, να σωπαίνει εκεί, να πονάει εκεί.

»Πήγε. Βρήκε τον τόπο ήσυχο και γλυκό, τους ανθρώπους πονετικούς. Του 'δειξαν μια ερειπωμένη καλύβα για να μείνει. Τον βοήθησαν να τη φτιάξει, να μην τρέχει η σκεπή τον χειμώνα. Του χάρισαν μια κατσίκα, έναν κόκορα και κάμποσες κοτούλες, κι αυτός σαν να συνήλθε. Ανασκου-

μπώθηκε κι έφτιαξε κοτέτσι κι έβαλε μπρος ένα μικρό μποστάνι. Πιάνανε τα χέρια του για πολλά. Βοηθούσε μεροκάματο όποιον είχε ανάγκη στο χωριό του. Τον καλό καιρό ψάρευε και πουλούσε τις ψαριές του. Άρχισε να κάνει κομπόδεμα. Αγόρασε ένα χωράφι κι έσπειρε στάρι. Αυτό ήτανε. Από τότε, δέθηκε με τη γη.

»Του κάναν προξενιό μια μεγαλοκοπέλα. Δεν ήθελε, όμως με τα πολλά, την πήρε. Αγαπήθηκαν από απελπισιά. Κάνανε τρία παιδιά. Όλα αγόρια – ένα απ' αυτά, ήταν πρόγονος του παππού μου. Και κύλησε ο καιρός και τα παιδιά του Δημητρού μεγαλώσανε το βιος του και προκόψανε καλά. Και το χωριό μεγάλωσε κι έγινε πόλη που πρόκοψε κι αυτή. Και πέρασαν δυο αιώνες».

Βαθιά ανάσα του παππού. Έβαλε κοκαλάκια με κάμποσο ψαχνό στο τσίγκινο πιάτο του Μπέη που τον κοιτούσε με λατρεία, ύστερα σκούπισε τα χέρια στην κεντημένη του πετσέτα, τράβηξε μια

ρουφηξιά από το τσιμπούκι και μας κοιτούσε έναν έναν.

«Τώρα φτάνουμε στην ιστορία του Οικονόμου και του Χασάν πασά, που είναι η πιο σπουδαία ιστορία σ' όλο τον βίο των Κυδωνιών και μας την έλεγε η γιαγιά μου.

»Το καλοκαίρι του 1770, μετά την καταστροφή του τουρκικού στόλου από τους Ρώσους στα χιώτικα νερά κοντά στον Τσεσμέ, ο αντιναύαρχος Χασάν πασάς ξεβράστηκε ναυαγός, γυμνός σαν τον Οδυσσέα στο νησί της Ναυσικάς, με τρεις συντρόφους του κοντά στις Κυδωνιές. Εκεί τους βρήκε ο παπα-Γιάννης Δημητρακέλλης που όλοι τον φωνάζαν Οικονόμο, από το αξίωμά του, και τους πήρε στο σπίτι του μισοπεθαμένους. Τους συνέφερε και τους γιατροπόρεψε. Τους φιλοξένησε σαν να 'ταν συγγενείς του, κι όταν ήρθε η στιγμή να φύγουν για την Πόλη, φρόντισε να τους δώσει ζώα και προμήθειες για τον δρόμο. Τη

στιγμή του αποχωρισμού, ο Χασάν πασάς έβγαλε συγκινημένος το δαχτυλίδι του και το 'δωσε στον Οικονόμο, λέγοντάς του να τον θεωρεί φίλο του αδερφικό και σαν μάθει πως έγινε βεζίρης να πάει να τον βρει και να του ζητήσει όποια χάρη θέλει.

»Δεν πέρασε πολύς καιρός, κι ο παπα-Γιάννης έμαθε πως ο Χασάν πασάς έγινε και βεζίρης και “μιρί μιράν”, ναύαρχος των ναύαρχων, και πως του δόθηκε ο τίτλος του γαζή, που πάει να πει νικητής. Το 1773, ακριβώς ενενήντα οκτώ χρόνια προτού να γεννηθώ, ο παπα-Γιάννης ο Οικονόμος ετοιμάστηκε να πάει να τον βρει. Άλλοι λένε πως κίνησε περπατώντας, άλλοι καβάλα στ' άλογο, πάντως έκαμε καιρό πολύ να φτάσει στην Πόλη. Σαν βρέθηκε μπροστά στον γαζή Χασάν πασά, με τα ρούχα κουρέλια από τη σκόνη τόσο δρόμου, χωρίς μιλιά, έβγαλε και του 'δειξε το δαχτυλίδι, κι εκείνος σηκώθηκε απ' τον θρόνο του κι αγκαλιαστήκανε. “Πες τι θέλεις, αδερφέ μου, και θα το 'χεις”

Το πέρασμα πέντε γυναικών και ενός μωρού –γιαγιά, μάνα, τρία μικρά κορίτσια κι ένα αβάφτιστο αγόρι– από το Αϊβαλί στη Μυτιλήνη, το 1922, με βάση πραγματικές μαρτυρίες. Οι επτά άντρες της οικογένειας έμειναν πίσω και δεν άφησαν κανένα ίχνος, σαν να τους ρούφηξε η γη.

Αυτό το πέρασμα μοιάζει με τις ματριόσκες, τις ρώσικες κούκλες-φωλιές που η καθεμιά τους κρύβει πολλές μικρότερες, γιατί όσο ανοίγεις τις φωλιές της ιστορίας, τόσο βρίσκεις ότι τα καταχωνιασμένα περάσματα είναι πολλά. Η βασική αφηγήτρια είναι η μεγαλύτερη από τα τρία κορίτσια, η Ελένη, εννιά χρονών εκείνη τη σημαδιακή χρονιά.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ
www.patakis.gr

ISBN 978-960-16-2948-3

Βοηθ. κωδ. μπχ/σπς 06948